

Százados platánfa az ősi Szent Mihály-templom közelében.

A TÖLGYEK ALATT...

Már megint építenek a Margitszigeten, régmúlt idők királyi vadaskertjének, utóbb árpádházi Boldog Margit kiráyleány kolostori életének legendás színhelyén. Holott gondolhatnának arra is az „illetékes körök“, hogy ha ilyen heves ütemben emelnek épületeket, uszodákat a kis szigetre, rövidesen egészen teleépítik és majd alig marad hely a fák meg a bokrok, a rózsaliget és a virágok számára.

IV. Béla király idején építkeztek először a Nyulak szigetén. Az esztergomi érsek bástyás lakot épített a sziget csucsán, három renház épületeiből megmaradt a premontreiek Szent Mihály-temploma, amelyet 1930-ban hoztak helyre. Itt emelte a király szentéletű leányának a dömés

apácák kolostorát és a sétálóok most nap mint nap elmerengenek a két évtizeddel ezelőtt kiásott romok lát-tán.

Az ásátások feltárták a Nyulak szigetének multját és a fölszínre került romemlékek az utókor elé idézték a Margit-legenda világát. *Egy régés-régi, elaggott vadkörtefa pusztulása vezetett a legendás kolostor nyomára.* Egy februári napon kivágták az elszáradt, öreg fát és a gyökereit kiemelők szerszámok ércbe ütköztek. Tovább ástak és egy régi mivű nagy harangot emeltek ki a földből — a kolostor templomának egykori harangját. Májusban megkezdték az ásátásokat és néhány hét múlva megtalálták a kolostor oltártábláit, a gyóntatószékét és a pado-

zat kőkockáit. Meglelték a torony félkör alakú ivét, a sekrestye falait és ablakköveit.

Ráskay Lea régibb latin kézirat nyomán a XVI. században leírta és kiegészítette Margit kiráyleány életrajzát és a kolostor fekvéséről, alaprajzáról is tájékoztat. Az utódok így tudták meg, hogy a templom és a kolostor egybeépült és a nagy udvaron, a konyha előtt volt a kut. A műtörténészek az alaprajz nyomán feltárták a kolostort és kialakították egykori képét.

Megtalálták a folyosókat, amelyek kövén Margit kiráyleány meztláb, vagy elnyűtt saruban lábujjhegyen osont végig szemlesütve, bágyadt kezeit imára kulcsolva. Falak bontakoztak ki, ajtók, átjárók nyílásával meg lépcsőkkel és a tudósok megállapították a fogadóterem helyét. Épségben bujtak ki a földből a pádimentum vörös kőkockái, alig akadt köztük törött. A kőtörésekből feltelezhető, hogy a falakat remek díszítések meg falfestmények ékesítették.

A nagy terem előtt előcsarnok, oldalt a clausula helye. Baloldalt emeletes lépcső előtt a keresztfolyosó, amelyből kis cellák nyiltak. A kolostor valószínűen emeletes volt, mint a boltívek mutatják. Föllelték a csatornákat, a ciszterna helyét és köveit. A faragott oszlopok, ajtóke-retek, díszítőkövek a XVI. században épült részekből maradtak és renaissance-stilusúak. Egy kis térségre öt ablak és két ajtó nyilt — talán udvar volt. *A műtörténészek részletes leírásából így jelenik meg előttünk a margitszigeti romok helyén állott ősrégi kolostor, amelynek rajongó, extertikus életű szerzetesnőjének, Margit kiráyleánynak mostanában kezdik meg szentté avatási pörét Rómában.*

A romok közt az egyik fal részén nagy követ látunk: rajta — *rovásírás jegyei.* Vajjon ki róttá éles szerszámmal az ősmagyarok betűjeleit a kolostor kövébe? Keret fogja körül üveg alatt a becses emléket. Előtte oszlopfők, oszloptövek meg egy szobortörzso áll, a margitszigeti rovásírást őrzi, két nagy fa tövében.

1790-ben Sándor főhercege, majd József nádoré lett a sziget. István főherceg halála után József királyi herceg örökölte, aki aztán az árpádházi királyok egykori vadaskertjét fák, virágok és rózsák ligetévé avatta. Költők, írók álmodoztak a legendás szigeten és szépségét, hangulatait versek, regényes leírások őrzik.

Már Kazinczy Ferenc szonettet írt *Margit szigetén* címmel. Kufstein börtönéből hozta a dunai hajó, hogy fogolytársaival Munkácsra vigye és 1800. július 30-án kötötték ki a Margitszigeten. Itt várta őket Hírgeist Ferencnek, a testben-lélekből szép fiatal rabszolgájának huga, a tizen-nolc éves, gyönyörű Nina. A szép leányka, mint testvér borult a nyakába és megcsókolta. „... Ninonná

leszen, S e hév, e szent csók istenné teszen“ zengi versében elragadtatva Kazinczy. Elményeit a *Pályám emlékezete*, meg a *Fogságom naplója* című műveiben is megírja és Psychéhez, Venus Anadyomenéhez hasonlítja *Hirgeist Ninát*, akinek szépsége elta-
karja előle a szigetet. Igaz, hogy akkor a Margitsziget nem is volt még tündéri sziget.

Az újabbkori költők már a sziget szépségét, regényes hangulatainak varázsát fogják rimes sorokba. *Arany János* idősebb korában szeretett üldögelni a margitszigeti nagylombu, hatalmas tölgyek alatt és most fejszobra őrzi ott emlékét a talapzatára vésett erssoraival: „A tölgyek alatt vágyom lepihenni, Ha csontjaimat megkelletik adni. De akárhol vár a pihenőhely rám: Egyszerűen bár, tölgy lenne a fejjám.“

Gyulai Pál a margitszigeti estét írja meg, amikor betegen ott tartózkodott „Calypso kertjében, a tündérszigeten“. A verssorok élénk idézik a percekét, amint a költő lelkét megfogja a szép este varázsa: „Az alkonyfényben rezdül a fa lombja: És nyájasan lehajlik ablakomba. ... Az alkony elborul. Sötétedik ... Szél fuvall s a lombok zudulása, Csapongó hullám méla mormolása, Gőzös robajja, közbe távol ének, S tört hangjai elhaló zenének, Elrengetik az éberálmu főt, Mint dajkaszó a síró csecsemőt.“

A benyomásokra érzékenyebb lelkeket megkapja a Margitsziget szépsége, hogyne büvölné el a költőket: „Fütyörészve, dalba fogva Bolygok árnyas fák alatt ... Százados fák, friss virágok, Rám hajolnak fényben, árnyban.“ Ez már a századvégi Margitsziget, ahogyan *Rudnyánszky Gyula* verse jeleníti napsugárban, amit *Molnár Ferenc* fiatalkori, feledhetetlen regényében, az *Egy gazdátlan csónak történetében*, a margitszigeti part, a

Juhar- és kőrisfák árpádházi Boldog Margit kolostorának romjai között. Baloldali kép: Arany János kedves tölgyei.

dunai gőzhajó kikötésének, a szerelmesek sétáinak csillogó estjét, éjszakai hangulatát őrzi meg a nyomtatott betűkben.

A lóvasút már a mi napjainkban eltűnt ugyan az árpádházi boldog Margitról elnevezett szigetről, de regényessége a tennispályák, lovaspólójátékok, sportuszodák, mulatóhelyek idején is megmaradt. Amíg a százados fák, jázminbokrok, rózsák uralkodnak e tündéri helyen, meg is őrzik szépségének, hangulatainak varázsát. A proletárdiktatura idején az akkori személyzet tördelte, pusztította a fákat — tüzelőnek, fazék alá. Az építkezések pedig nemcsak a fa megvirágültetések elől foglalják el a helyet, hanem a meglévő százados fák életét is veszélyeztetik. A nagyméretű fedett uszoda építkezésekor — igazán másutt volna a helye! — mintegy tizenöt fát átültettek. Kéthárom régi, nagy fa azonban áldozatul esett — nem bírta ki az „áthelyezést“. Minden újabb építkezés, átalakítás, fák életét, virágok helyét vette el — itt megingt az a hozzánemértés intézkedik, amely leromboltatta a bécsikaput és idéltlen, négyemeletes bérház emelését engedélyezte a Vár kis műemlékjellegű házai közé. Hova lett a nagy fák árnyas utja a nagyszálló elől? A terrasz terpeszkedett oda és az ut szélén kis fiatal fák álmodoznak az ismeretlen jövőről. Mienk ez a legendás sziget — susogják a nagy fák lombjai — mi élünk és tovább megmaradunk, mint az emberek és a most lerakott kövek!

Tamás Ernő.

